

Kraków, 26 lutego 2014 r.

SAiW PK 81/02/2014

Strona | 1

**Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego
Departament Własności Intelektualnej i Mediów
ul. Krakowskie Przedmieście 15/17
00-071 Warszawa**

Szanowni Państwo,

w nawiązaniu do czwartego spotkania Forum Prawa Autorskiego, które odbyło się 9 grudnia 2013 roku i poświęcone było zagadnieniom odpowiedzialności karnej za naruszenie praw autorskich, Stowarzyszenie Autorów i Wydawców „Polska Książka” (dalej: „**SAiW Polska Książka**” lub „**Stowarzyszenie**”) przekazuje swoje uwagi do poszczególnych propozycji zawartych w materiale MKiDN przesłanym przed tym spotkaniem, a także do problemów poruszonych podczas samego posiedzenia.

**Uwagi ogólne do kierunku ewentualnych zmian przepisów dotyczących
odpowiedzialności karnej za naruszenie praw autorskich**

Stowarzyszenie Autorów i Wydawców „Polska Książka” z zadowoleniem przyjmuje fakt, iż Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego podjęło działania zmierzające do przeglądu obecnie obowiązującej regulacji w zakresie przepisów karnych w ustawie z dnia 4 lutego 1994 roku o prawie autorskim i prawach pokrewnych (dalej: „**pr. aut.**”).

Sankcje karne penalizujące zachowania naruszające przepisy prawa autorskiego, jako pomocnicze wobec roszczeń cywilnoprawnych związanych z naruszeniami praw własności intelektualnej, stanowią bowiem niezwykle istotny element uzupełniający system ochrony podmiotów prawa autorskiego. Nabiera on tym większego znaczenia w sytuacji, kiedy ochrona cywilnoprawna okazuje się niewystarczająca, z czym obecnie niestety mamy

wielokrotnie do czynienia.

SAiW „Polska Książka” stoi zatem na stanowisku, że należy dokonać przeglądu art. 115-119 pr. aut. w kierunku takim, aby – pozostawiając w większości zapisy, które są skonstruowane w sposób gwarantujący odpowiedni poziom ochrony – uzupełnić te przepisy o zapisy penalizujące czyny, które są obecnie najbardziej szkodliwe dla twórców, tj. naruszenia własności intelektualnej mające miejsce w środowisku elektronicznym. Powstały w ten sposób spójny system ochrony prawnokarnej miałby naszym zdaniem szansę stać się instrumentem gwarantującym właściwą ochronę twórcom i innym podmiotom praw własności intelektualnej, na miarę wyzwań dzisiejszej rzeczywistości.

Stowarzyszenie „Polska Książka” zwraca jednakże uwagę, iż aby prawa twórców były skutecznie chronione nie wystarczy jedynie stworzenie, nawet najdoskonalszej, regulacji ustawowej w tym zakresie. Równie istotne jest zagwarantowanie odpowiedniego wykonywania tych przepisów przez policję, prokuraturę i sądy, w tej właśnie kolejności. Niestety w obecnej sytuacji kwestia ta pozostawia wiele do życzenia. Policja i prokuratura, często również sądy, nie radzą sobie z przestępstwami dotyczącymi naruszeń własności intelektualnej. Jest to spowodowane zapewne stopniem skomplikowania materii, jaką charakteryzuje się współcześnie prawo autorskie, ale i poziomem świadomości na temat zasad prawa autorskiego w społeczeństwie, jak również – niestety – wysokim stopniem przyzwolenia społecznego na dokonywanie naruszeń własności intelektualnej, zwłaszcza w środowisku cyfrowym. Receptą powinno być z jednej strony podjęcie działań zmierzających do utworzenia wyspecjalizowanych jednostek policji i prokuratury, być może również sądów, odpowiednio przeszkolonych i przygotowanych do walki z przestępczością dotyczącą naruszeń praw własności intelektualnej, a z drugiej podnoszenie świadomości społecznej w zakresie prawa autorskiego.

Szczegółowe odpowiedzi na pytania zadane przez MKiDN w materiale dotyczącym odpowiedzialności karnej za naruszenie praw autorskich

Pytanie 1: Jak Państwa zdaniem ustawodawca powinien ukształtować zakres odpowiedzialności karnej dotyczącej naruszeń prawa autorskiego i praw pokrewnych, mając na względzie w szczególności wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich do Trybunału Konstytucyjnego o stwierdzenie niezgodności z Konstytucją art. 115 ust. 3 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych oraz obecne brzmienie przepisów rozdziału 14 ustawy?

Przepisy prawa karnego, w tym przepisy karne w pr. aut., powinny być formułowane tak, aby

nie naruszały zasady *nullum crimen sine lege*. Z postulatem tym jest nie do pogodzenia obecne brzmienie art. 115 ust. 3 pr. aut. („odpowiedzialności karnej podlega ten, kto w *inny sposób* niż określony w ust. 1 lub ust. 2 narusza cudze prawa autorskie lub prawa pokrewne”), które powoduje, że właściwie każde bliżej niesprecyzowane i podjęte w celu osiągnięcia korzyści majątkowej działanie naruszające prawa określone w wymienionych przepisach pr. aut. rodzi odpowiedzialność karną. Takie ujęcie przepisu stwarza po stronie jednostki stan niepewności co do zachowań dozwolonych i niedozwolonych, a jednocześnie – w sposób sprzeczny z konstytucyjną zasadą państwa prawa – może prowadzić do dowolności orzekania.

Poza ogólnymi postulatami dotyczącymi kierunku zmian przepisów karnych w pr. aut. zaprezentowanymi powyżej, SAIW „Polska Książka” zwraca dodatkowo uwagę na niezmiennie istotną kwestię, iż – poza uregulowaniem odpowiedzialności indywidualnych użytkowników dokonujących naruszeń własności intelektualnej o charakterze niekomercyjnym, konieczne jest zapewnienie skutecznych mechanizmów do zwalczania aktywności podmiotów, które nie są bezpośrednimi sprawcami naruszeń, ale z naruszeń dokonywanych przez inne osoby uczyniły stałe źródło dochodu.

Odnosnie zaś sankcji karnych za przestępstwa prawnoautorskie Stowarzyszenie „Polska Książka” stoi na stanowisku, że powinny one być nakierowane bardziej na odpowiedzialność majątkową niż dotyczyć kar bezwzględnego pozbawienia wolności, jak to jest obecnie w przepisach art. 115-119 pr. aut. Postulowane byłoby zatem podwyższenie wymiaru kary grzywny oraz zmniejszenie zagrożenia karą pozbawienia wolności z 5 do 3 lat w przepisach rozdziału 14 pr. aut.

Ponadto SAIW „Polska Książka” na tle art. 115 ust. 1 pr. aut. dostrzega istotny społecznie problem oceny zachowania osób oferujących do zbycia lub nabywających wszelkiego rodzaju prace mające doprowadzić do uzyskania dodatkowych kwalifikacji, tytułów zawodowych lub stopni naukowych (przygotowywane na zamówienie lub oferowane prace licencjackie, magisterskie czy doktorskie, prace maturalne, okresowe, dyplomowe, kursowe, wymagane do zaliczenia poszczególnych lat studiów). Ponieważ warunkiem ich przyjęcia jest wymaganie, by prace te zostały osobiście przygotowane, we wspomnianych przypadkach możliwa jest odpowiedzialność na podstawie art. 272 k.k., a więc za wyłudzenie poświadczenia nieprawdy, jeśli doszło do wydania stosownego dyplomu czy świadectwa. Samo oferowanie prac, które następnie mają być upowszechnione z przywłaszczonym autorstwem stanowi według niektórych przedstawicieli doktryny co najmniej podżeganie lub pomocnictwo do przestępstwa z art. 115 ust. 1 pr. aut. Tym niemniej istotne jest w tym kontekście ustalenie znaczenia zgody dysponenta dobra, a więc faktycznego autora pracy i przesądzenie, że w powyższej sytuacji zgoda na wykorzystanie utworu jako własnego jest prawnie nieskuteczna.

Dodatkowo, istotny z punktu widzenia działalności Stowarzyszenia „Polska Książka” jest brak wymienienia w art. 115 ust. 3 pr. aut. art. 20¹. Powoduje to, iż prowadzący tzw. punkty

ksero nie wykonujący obowiązków nałożonych na nich w art. 20¹ pr. aut. – w przeciwieństwie do importerów urządzeń reprograficznych – nie podlegają odpowiedzialności karnej określonej w art. 115 pr. aut.

Pytanie 2: Czy uważają Państwo, że należy wprowadzić szczególny reżim odpowiedzialności karnej dotyczący naruszeń praw autorskich lub pokrewnych dokonywanych w Internecie?

Obecnie naruszenia praw własności intelektualnej – inaczej niż jeszcze kilka lat temu – dokonywane są głównie w Internecie. Niektóre kraje już wprowadziły odrębne przepisy dotyczące naruszeń praw autorskich lub pokrewnych dokonywanych w sieci (Francja, Wielka Brytania). Tymczasem większość polskich przepisów dotyczących odpowiedzialności karnej za naruszenia praw autorskich nie obejmuje naruszeń dokonywanych w Internecie (np. art. 118 pr. aut. dotyczący paserstwa autorskoprawnego ze względu na sformułowanie „przedmiot będący nośnikiem utworu (..)” nie obejmuje przypadku tego przestępstwa popełnionego w Internecie, gdyż przepis ten nie uwzględnia niematerialnego charakteru utworu).

Zdaniem SAIW „Polska Książka” nie istnieje jednak bezwzględna konieczność wprowadzenia odrębnego reżimu odpowiedzialności karnej dotyczącego przestępstw internetowych. Naszym zdaniem należy raczej dokonać rewizji obecnych przepisów tak, aby uwzględniały one przestępstwa dokonywane w sieci.

Pytanie 3: Czy w Państwa ocenie niektóre ze szczególnych przejawów naruszeń prawa autorskiego powinny być potraktowane jak wykroczenia? Jeżeli tak, proszę wskazać, jakie przypadki naruszeń w Państwa ocenie zasługują na takie potraktowanie.

Stowarzyszenie „Polska Książka”, doceniając znaczenie ogólnej zasady prawa karnego dzielącej czyny zabronione w zależności od stopnia ich społecznej szkodliwości na zbrodnie, występki i wykroczenia, stoi na stanowisku, że na obszarze prawa autorskiego właściwa jest pierwotna koncepcja ustawodawcy, który nie zdecydował się na wprowadzenie w pr. aut. kategorii czynów kwalifikowanych jako wykroczenia, traktując tym samym wszystkie naruszenia prawa autorskiego jako przestępstwa. Na obszarze prawa autorskiego dysponujemy bowiem narzędziem w postaci dozwolonego użytku, który powinien być instrumentem pozwalającym na precyzyjne ustalenie, czy dane zachowanie narusza prawo autorskie czy też nie. Na obszarze zaś dalszego postępowania, sąd dysponuje dodatkowo kryterium społecznej szkodliwości czynu, która w naszej ocenie pozwala w wystarczającym stopniu na wyłączenie spod odpowiedzialności karnej czynów naruszających prawa własności intelektualnej tzw. mniejszej wagi.

Pytanie 4: Czy uważają Państwo za zasadne wprowadzenie kryteriów ilościowych (ilość

kopii) lub wartościowych (kwota pieniężna), które różnicowałyby odpowiedzialność za naruszenie prawa autorskiego? Jeżeli tak, proszę wskazać jak powinny one zostać ukształtowane.

Stanowisko Stowarzyszenia wyrażone w odpowiedzi na *Pytanie 3* powyżej jest podyktowane, poza wymienionymi wyżej czynnikami w postaci zasady dozwolonego użytku oraz kryterium społecznej szkodliwości czynu, właśnie bardzo problematyczną w naszej ocenie kwestią znalezienia odpowiednich kryteriów mających różnicować odpowiedzialność za naruszenie prawa autorskiego. Jeśli chodzi o kryterium wartościowe, SAIW „Polska Książka” wskazuje w pierwszej kolejności, że to kryterium sprawia ogromne problemy w praktyce już dziś. Organy ścigania, a także wymiar sprawiedliwości mają często duże problemy z ustaleniem wartości przedmiotu naruszenia, w związku z czym jest to jeden z najtrudniejszych elementów w całym postępowaniu. Przerzucenie oceny wartości naruszenia na całkiem wstępny jego etap, przynajmniej w obecnym systemie ścigania i sądenia przestępstw naruszających prawo autorskie, spowoduje naszym zdaniem dodatkowe utrudnienie i wpłynie na zwiększenie iluzoryczności ochrony prawnokarnej. Ponadto, dobra intelektualne charakteryzują się tym, że mają bardzo różną wartość, do tego stopnia, że w naszej ocenie będzie bardzo trudno w oparciu o kryterium wartościowe wyznaczyć granicę co do tego, czy dane naruszenie stanowi jeszcze wykroczenie czy już przestępstwo.

Strona | 5

Podobne trudności wiążą się i z ewentualnym kryterium ilościowym jako wyznacznikiem granicy odpowiedzialności karnej. Jest to zresztą konsekwencją faktu, że dobra intelektualne mają różną wartość – czasem jeden utwór (na przykład program komputerowy) kosztuje przykładowo 500 000 złotych. Jak widać kryterium ilości naruszonych dóbr okazuje się w tym wypadku bardzo zawodne, nie sposób bowiem sobie wyobrazić, aby – bądź co bądź jednostkowe – naruszenie prawa, jednak związane z utworem o tak dużej wartości mogło być potraktowanie jako wykroczenie.

Pytanie 5: Czy uważają Państwo, że zasadnym jest wyrażne przesądzenie w ustawie braku karalności pobierania plików na własny użytek (downloadingu)?

Nie. Jeśli bowiem użytkownik pobiera pliki na własny użytek istnieje w prawie autorskim odpowiedni instrument, który pozwala na ocenę legalności jego zachowania, a mianowicie zasada dozwolonego użytku osobistego. Wyrażne przesądzenie w ustawie braku karalności *downloadingu* w ocenie SAIW „Polska Książka” niesie za sobą ryzyko niezamierzonego rozszerzenia granic dozwolonego użytku, i w praktyce usankcjonowanie bezkarności wielu użytkowników sieci, do której to sytuacji, zwłaszcza przy obecnym stopniu naruszeń prawa autorskiego w Internecie, nie należy absolutnie dopuścić.

Pytanie 6: Czy uważają Państwo, że należy rozszerzyć zakres hipotezy art. 118 w taki sposób aby wprowadzić sankcje karne za paserstwo elektroniczne? Jeżeli tak, jak zdaniem Państwa

powinien zostać ukształtowany ten przepis.

Tak. Być może w treści przepisu wystarczy zamienić słowo „przedmiot” na „kopia” („kto w celu osiągnięcia korzyści majątkowej kopie będącą nośnikiem utworu, artystycznego wykonania...”). Ponadto należałoby wprowadzić do k.k. odpowiednik art. 293 k.k. w odniesieniu do innych, poza programami komputerowymi, rodzajów utworów.

Pytanie 7: Czy uważają Państwo, że należy dostosować art. 118¹ do praktyki naruszających, w taki sposób, aby objął on przypadki, w których usuwanie lub obchodzenie skutecznych technicznych zabezpieczeń jest dokonywane za pomocą programów komputerowych?

Tak. W chwili obecnej wytwarzanie, posiadanie, przechowywanie lub wykorzystywanie urządzeń lub ich komponentów przeznaczonych do niedozwolonego usuwania lub obchodzenia skutecznych technicznych zabezpieczeń za pomocą programów komputerowych nie jest objęte ochroną prawnokarną, gdyż programy komputerowe nie są materialnymi urządzeniami lub komponentami. Z tego względu należałoby wprowadzić w art. 118¹ pr. aut. terminologię adekwatną do nazewnictwa z dyrektywy INFOSOC, tj. posłużyć się terminem „środki”. Tym bardziej, że obecnie wiele różnego rodzaju zabezpieczeń usuwanych jest głównie przy pomocy programów komputerowych, zatem z perspektywy organów ścigania aktualna konstrukcja tego przepisu nie gwarantuje realizacji jego prewencyjnej funkcji. Ponadto postulowana zmiana art. 118¹ pozwoliłaby na ściganie czynności opisanych w tym przepisie nie tylko w odniesieniu do programów komputerowych, ale także nielegalnych kodów źródłowych, co ma równie istotne znaczenie.

Pytanie 8: Co sądzą Państwo o wyraźnym przesądzeniu w art. 118¹, że urządzenia lub ich techniczne komponenty wykorzystywane do usuwania lub obchodzenia zabezpieczeń technicznych mają być przeznaczone wyłącznie do tych działań?

W ocenie SAIW „Polska Książka” absolutnie nie należy wprowadzać takiego rozwiązania. Spowodowałoby to iluzoryczność ochrony przewidzianej w tym przepisie z uwagi na to, że sprawca naruszenia zawsze (lub prawie zawsze) będzie w stanie wykazać, że dane urządzenie lub komponent ma także legalne zastosowanie.

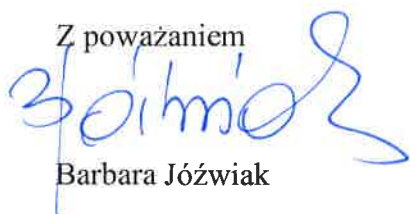
Pytanie 9: Jakie zdaniem Państwa zachowania powinny być penalizowane przez art. 119 ustawy?

W świetle przepisu art. 119 pr. aut. pojawia się zasadnicza wątpliwość, czy daje on podstawę do kontroli wysokości przekazywanych organizacji inkasującej środków finansowych na podstawie art. 20 czy 20¹ pr. aut. Tymczasem odmowa udostępnienia dokumentów bądź innych materiałów źródłowych przez zobowiązane do tego podmioty celem przeprowadzenia

kontroli często utrudnia możliwość efektywnego realizowania zadań, do których Stowarzyszenie „Polska Książka” zostało powołane. Z naszego punktu widzenia pożądane więc byłoby przesądzenie tej możliwości w art. 119 oraz objęcie ochroną prawnokarną sytuacji, w której podmioty zobowiązane odmawiają udzielenia wnioskowanych informacji.

Strona | 7

Z poważaniem

Barbara Józwiak

Prezes SAIW „Polska Książka”